

УДК 37.091.3:796

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ЗІ СПОРТИВНИХ ІГОР У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Бабенко Андрій Леонідович
м.Кіровоград

У статті розглядаються методичні підходи до практичного впровадження інтеграційних занять зі спортивних ігор у систему підготовки майбутнього вчителя фізичного виховання. Визначаються основні фактори підвищення у студентів пізнавального інтересу до інтеграційних занять та напрямки формування у них мотивації та стимулів до навчальної діяльності. Характеризуються етапи впровадження інтеграційних занять у навчальний процес (підготовчий, виконавчий, заключний), діяльність викладача й студента на кожному із них, найбільш ефективні методи та прийоми навчальної діяльності.

Ключові слова: інтеграція, інтеграційні заняття, мотивація, стимул, вчитель фізичного виховання.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвиток освіти повинен реалізовуватися через системні знання, які формують цілісне, системне мислення, а традиційна модель освіти уже не відповідає вимогам часу, оскільки вона зорієнтована на монологічність, механічне засвоєння знань, дисциплінарну диференційованість, лінійність між предметами, що порушує природний зв'язок, який існує між ними і явищами реального світу. Тому стратегічним напрямком оновлення процесу навчання на сучасному етапі має стати інтеграція навчального матеріалу з різних дисциплін. Такий підхід, стверджують сприятиме активізації сприймання матеріалу, досягненню синтетичності та цілісності знань.

Аналіз досліджень і публікацій. Пошуки шляхів розв'язання проблеми впровадження інтеграції у навчальний процес підготовки майбутніх учителів фізичного виховання здійснюють науковці А. В. Забора, В. Є. Білогур, О. В. Тимошенко, О. О. Череватенко, Н. І. Саннікова, Г. Г. Наталов, О. Л. Шабаліна та ін. У своїх наукових дослідженнях вони здійснюють теоретичні обґрунтування технології інтегрованого вивчення різних навчальних дисциплін та впровадження у навчальний процес інтегрованих курсів, розробляють інтегративну дидактичну модель підготовки педагога з фізичного виховання тощо. Однак слід констатувати, що рівень реалізації інтеграційних занять у практиці викладання спортивних ігор на сьогодні ще досить низький. Серед причин такого стану можна виділити: відсутність методичних рекомендацій, вказівок та пояснень в навчальних програмах; відсутність методичних посібників із означеної проблеми тощо.

Мета статті полягає в обґрунтуванні методичних підходів до практичного впровадження інтеграційних занять зі спортивних ігор у систему підготовки майбутнього вчителя

фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу. Визначаючи технологію впровадження інтеграційних занять у навчальний процес та методику їх проведення, слід виходити з розуміння того, що педагогічна технологія – це науково-обґрунтована система, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, спроектованих на розв'язання проміжних цілей і наперед визначений кінцевий результат, а методика – це галузь педагогічної науки, яка досліджує закономірності навчання певних дисциплін [3, с. 184]. Ми послуговувались також роз'ясненнями Б. М. Шияна: "Під методикою уроку слід розуміти багатоконпонентну впорядковану систему управління навчально-виховним процесом, що включає зміст, засоби, методи і методичні прийоми навчання та форми організації навчальної і виховної діяльності дітей. Методику можна розглядати як систему управління процесом засвоєння учнями навчальної програми; як педагогічний інструмент, за допомогою якого вчитель організовує навчальну діяльність дітей, спрямовану на засвоєння програмового матеріалу. Отже, методика навчання на уроці полягає в управлінні процесом засвоєння навчального матеріалу, в такому впливі на навчально-виховний процес, який відповідає поставленій меті й завданням та приводить до його поліпшення й розвитку" [6, с. 15].

При визначенні закономірностей побудови інтеграційних занять, ми опирались на здобутки провідних вчених-педагогів, зокрема на структуру, запропоновану Г. Селевком, у якій виділено такі складові:

- а) концептуальна основа;
- б) змістова частина навчання (мета – загальна й конкретна; зміст навчального матеріалу;
- в) процесуальна частина – технологічний процес (організація навчання; методи та форми навчальної діяльності; методи та форми роботи викладача; діяльність викладача з керування засвоєнням матеріалу; діагностика навчального процесу [4].

Керуючись загальнодидактичними принципами, можна визначити такі вимоги до планування, організації та проведення інтеграційних занять:

- визначення системи таких занять та їх місця у навчально-виховному процесі;
- ретельне планування кожного заняття, виявлення головної мети;
- моделювання змісту заняття, наповнення їх тим змістом, який підтримує головну мету;
- ретельний вибір типу й структури заняття, методів,

прийомів та засобів навчання;

- визначення оптимального навчального навантаження студентів;
- залучення до проведення заняття викладачів різних навчальних предметів.

Одним із основних факторів підвищення пізнавального інтересу до інтеграційних занять є мотиваційний. На наше переконання, однією з умов ефективності інтеграційних занять є відношення до таких занять студентів та й самих викладачів. Звісно, найвищих результатів можна досягти лише активним позитивним ставленням до занять. А значить, повинна бути сформована мотивація до навчальної діяльності на інтеграційних заняттях. Зазначимо, що мотивування являє собою сукупність фактів, аргументів і доказів, що переконують у значимості виконуваного, а мотиви – це спонукальні причини дій і вчинків людини. Доречно згадати одне з основоположень Я. А. Коменського з його "Великої дидактики": "Яке б заняття не починали, треба насамперед збудити в учнів серйозну любов до нього, довівши перевагу цього предмета, його користь, приємність і що тільки можливо" [1, с. 130].

Отже, необхідно, щоб початкова мета, визначена викладачем, збігалася з навчальними мотивами студентів. Лише за такої умови, навчальні дії студентів будуть трансформуватися в усвідомлену навчальну діяльність, буде створена мотивація успіху.

Напрямами формування мотивації на інтеграційних заняттях повинні бути:

- розширення і поглиблення теоретичних знань у студентів у галузі фізіології, анатомії, гігієни, теорії та методики фізичного виховання і спорту;
- введення проблемного навчання з використанням інформації про функціональну та фізичну підготовленість студентів;
- впровадження творчих професійних завдань, що базуються на пізнавальній діяльності;
- поглиблення фундаментальних знань;
- встановлення раціонального співвідношення теоретичного та практичного навчання;
- формування творчого мислення студентів.

Разом із тим, Б. М. Шиян наголошує на тому, що "мотивація стає ефективною, якщо здійснюється в поєднанні зі стимулюванням. Стимулювання, як спеціальна діяльність учителя, спрямована на підвищення навчальної активності учнів за допомогою зовнішніх збудників-стимулів" [5, с. 114].

Слід враховувати те, що динаміка інтересу студентів до інтеграційних занять ґрунтується на загальних характеристиках розвитку. Адже студентський вік – це час професійного становлення, час формування принципів, переконань, поглядів. Тому стимулами, тобто, особистісно значимими заохоченнями, що збуджують пізнавальний інтерес до навчальної діяльності студентів на інтеграційних заняттях, є забезпечення професійної спрямованості всіх видів діяльності студентів; поєднання зовнішнього (педагогічного) стимулювання з внутрішньою (особистою) мотивацією навчальної діяльності як засобу професійного зростання й особистісного розвитку.

Впровадження інтеграційних занять в навчальний процес передбачає три етапи: підготовчий; виконавчий; заключний. Охарактеризуємо кожен із них.

Надзвичайно важливе місце при проведенні інтеграційних занять належить підготовчому етапу. Підготовка до проведення інтеграційних занять розпочинається з аналізу

навчальних планів та робочих планів викладачів, зіставлення матеріалу різних предметів, визначення тем, близьких за змістом, завданнями або метою, відбору системного матеріалу, визначення близьких за змістом понять і термінів, прийомів організації видів діяльності суб'єктів освіти.

При підготовці до інтеграційного заняття від викладача вимагається:

- вивчити спеціальну літературу та встановити оптимальне поєднання знань з різних галузей наук;
- проаналізувати педагогічний досвід по впровадженню інтеграційних занять у навчальний процес вищої школи;
- визначити психолого-педагогічні умови впровадження нової технології;
- визначити міжпредметні зв'язки (через наскрізні програми);
- визначити теми тих навчальних дисциплін, матеріал яких дотичний до теми, що вивчається.

На підготовчому етапі необхідно:

- визначити тему та мету проведення заняття (цільовий етап)
- визначити зміст заняття (змістовий етап)
- побудувати модель заняття, кожен елемент якого має співвідноситись з певними методами та прийомами навчання, з різними варіантами навчальних ситуацій, навчальних завдань.

Тема інтеграційного заняття повинна передбачувати проблему, яка розглядається в новому ракурсі, виходить за рамки одного предмета.

Принципове значення має визначення мети інтеграційного заняття має формування знань про певний об'єкт (поняття, явище тощо) на якісно новому рівні. Так, мета інтеграційних занять зі спортивних ігор полягає у тому, щоб сформувати у студентів розуміння впливу біологічних, фізіологічних факторів на рухові дії школярів різного віку, утвердити їх у думці, що виконання різних вправ, спрямованих на розвиток сили, витривалості, швидкості, спритності, гнучкості у процесі занять спортивними іграми не повинно бути чисто механічним, а має бути осмисленим.

При визначенні мети слід робити акцент:

1) на виробленні у студента бажання пізнати нове, що дасть поштовх його подальшій пізнавальній діяльності і врешті решт введе студента до стабільності у пізнавальній діяльності;

2) на формуванні нових знань та навичок:

а) пов'язаних з професійною діяльністю, уміннями і навичками їх творчого застосування (в свою чергу це приведе студентів до оволодіння майстерністю у майбутній педагогічній діяльності);

б) які сприяють виникненню новоутворень у особистій сфері розвитку студента, виводять його на творчий рівень мислення, вирішення практичних завдань (студент виходить у професійній діяльності на педагогічну творчість).

Визначення змісту інтеграційних занять зі спортивних ігор для студентів факультетів фізичного виховання надзвичайно складна й на сьогоднішній день мало досліджена проблема. Його слід визначати за ступенем значимості для майбутньої професійної діяльності й умовно можна поділити на кілька груп:

1) теоретичний матеріал, який студенти повинні взяти лише до відома;

2) теоретичний матеріал, який студенти повинні знати та зберігати у своїй пам'яті;

3) теоретичний матеріал, який студенти повинні засвоїти, щоб використовувати у практичній діяльності, без якого

ця діяльність стає малопродуктивною й не ефективною.

Розробляючи план-конспект заняття, слід пам'ятати, що інтегрованим є таке заняття, яке має за мету синтез змісту (способів пізнання) з декількох тем, розділів програми або видів діяльності навколо однієї теми.

При визначенні методів та прийомів заняття слід звернути увагу на:

1. Застосування ділових і дидактичних ігор на семінарських та практичних заняттях за наступними вимогами: гра повинна не лише актуалізувати ситуативну активність, а залучати до роботи професійні завдання, інтегрувати накопичений досвід, сприяти інтеграції теорії й практики, стимулювати рефлексування, потребу в самовдосконаленні, саморозвитку.

2. Використання проектно-технологічної моделі навчання; впровадження професійно зорієнтованих форм організації самостійної роботи студентів.

3. Складання опорних схем за теоретичним матеріалом, ведення виконання творчих завдань за опрацьованим матеріалом, виготовлення наочних посібників, підготовку рефератів, доповідей на тематичних конференціях

На інтеграційних заняттях використовуються такі методи: монологічний; показовий; діалогічний; евристичний; дослідницький; алгоритмічний; програмовий.

Інтеграційні заняття можуть бути реалізовані у формі лекцій, семінарських, практичних, лабораторних, оглядово-методичних занять.

Однак шляхом експериментального дослідження встановлено, що найбільш ефективною формою інтеграційних занять зі спортивних ігор є семінар. Саме у процесі підготовки до семінарського заняття та при обговоренні проблемних питань, розрізнені знання з різних областей знань узагальнюються.

Виконавчий (процесуальний) етап потребує особливо чіткої структури інтеграційних занять, продуманого, логічного взаємозв'язку навчального матеріалу різних предметів, чого можна досягти шляхом компактного, сконцентрованого його використання, а також включенням сучасних способів організації й вивчення навчального матеріалу.

Виконавчий етап включає три складові: діяльність викладача; форма організації діяльності студентів; діяльність студентів по засвоєнню теми.

На інтеграційному занятті слід чітко визначити діяльність викладача й діяльність студента. Педагогічна діяльність викладача полягає у визначенні конкретної мети заняття та різних способів її досягнення, у здійсненні управління активною й свідомою діяльністю студентів, спрямованою на засвоєння навчального матеріалу. Діяльність викладача на інтеграційному занятті полягає не в простій передачі студентам певної суми знань і умінь, а в організації активної діяльності самих студентів, спрямованої на засвоєння нових знань, умінь і навичок. Діяльність студента на інтеграційному занятті полягає у сприйнятті мети, свідомому й активному виконанні різноманітних дій для її реалізації.

На заняттях центр уваги викладача і студентів повинен бути зміщеним з засвоєння окремих елементів на осмислення смислового функціонування їх у єдності.

Загалом, інтеграційні заняття не мають і не можуть мати сталої методичної структури. Разом з тим, слід визначити їх спільні елементи:

1. Вступне слово викладача з постановкою мети та завдань.

2. Актуалізація опорних знань, необхідних для свідомого сприйняття змісту.

3. Розкриття змісту навчального матеріалу.

4. Підведення підсумків, оцінювання роботи студентів, визначення завдання для самостійного опрацювання, індивідуальних та творчих завдань.

Отже, виконавчий (процесуальний) етап інтеграційного заняття складається з підготовчої, основної та заключної (підсумкової) частин.

Мета підготовчої частини полягає у тому, щоб зацікавити студентів матеріалом, пробудити в них пізнавальний інтерес.

Підготовча частина заняття передбачає забезпечення найкращих умов реалізації конкретних завдань заняття через організаційні, психологічні, координаційні та функціональні впливи [6, с. 37; 2, с. 21], актуалізацію опорних знань студентів з тих тем предметів, що інтегруються.

Для підготовчої частини заняття характерні такі методичні прийоми, форми роботи й види навчальної діяльності: слово (або лекція) викладача; фронтальна (або індивідуальна) бесіда; репродуктивна бесіда; проблемні завдання; робота з картками; бесіда з постановкою проблемного запитання; вправи; творчі роботи; робота з термінологією.

Основна частина заняття передбачає набуття студентами знань, умінь та навичок з конкретної інтеграційної теми.

У процесі засвоєння теми використовуються різні методи інтеграції знань: синтез; абстрагування; узагальнення; систематизація; теоретичне моделювання; системний підхід; сходження від абстрактного до конкретного; поєднання історичного і логічного та інші.

Завдання на інтеграційному занятті можуть бути трьох видів:

а) колективні – призначені для постійної самостійної підготовки до наступних занять в аудиторії, на спортивному майданчику і тому є обов'язковими для всіх студентів;

б) групові, що розраховані на окремі групи студентів, об'єднаних з урахуванням їх особистісних якостей;

в) індивідуальні – розраховані на окремих студентів, з урахуванням їх індивідуальних можливостей, досвіду.

Конструюючи інтегроване заняття доречно використовувати такі інтегровані види діяльності: спостереження; зіставлення; визначення спільного та відмінного; складання описів; розгадування кросвордів, ребусів; рішення тестових завдань; зіставлення тексту з малюнками-ілюстраціями.

Для опанування теми інтеграційного заняття зі спортивних ігор можна запропонувати студентам такі види робіт: скласти різного роду інструкцію, щодо виконання тих чи інших рухових дій; скласти анатомічну характеристику руху при виконанні кидків; скласти схему кидка; показ способу виконання певних рухових дій; вказівки алгоритмічного змісту; інструкції; теоретичні довідки; інтегративних повідомлення, доповіді; комплексні завдання; навчально-дослідні спостереження; практичні завдання, що потребують певних розрахунків та логічного мислення.

Заключна (підсумкова) частина заняття повинна бути спрямована на формування цілісного розуміння визначеної проблеми заняття. Передбачає таку роботу: взаємооцінювання; підсумкова бесіда; створення узагальнюючих опорних схем-конспектів; тестові завдання.

Заключний етап – узагальнення набутих знань шляхом самостійного опрацювання певних питань, виконання системи завдань, серед яких особливої актуальності сьогодні набувають такі: створення короткого кодового конспекту; створення навчальних та контрольних програм за даною темою; створення мульти- та відеопрезентацій; створення та виконання творчих задач, ділових педагогічних ігор

тощо.

Висновок. Отже, кожне інтеграційне заняття в єдиному комплексі навчальної дисципліни повинно вирішувало такі завдання:

- забезпечення глибокого теоретичного осмислення визначеної проблеми;

– формування уміння практичної реалізації основних практичних положень не способом сліпого копіювання окремих наукових положень, а шляхом насичення цих положень конкретною специфікою;

– поліпшення професійної підготовки майбутніх спеціалістів, завдячуючи інтеграції профільюючих дисциплін.

Література та джерела

1. Коменский Я.А. Великая дидактика // Избранные произведения: в 2-х т. [сост. Э.Д.Днепров, М.И.Кузьмин, Д.Чапкова; под ред. А.И.Пискунова (отв. ред.), И.Кирашка, Б.Куяла, Д.О.Лоркипанидзе, А.Чумы] / Я.А.Коменский. – М.: Педагогика, 1982. – Т.1. – 656 с.
2. Кудинов С. И. Вводная часть урока: неиспользованные резервы / С.И.Кудинов // Физическая культура в школе. – 1994. – №3. – С. 21
3. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник / О.Пометун., Л.Пирожено. – К.: Видавництво А.С.К., 2005. – 192 с.
4. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. пособие для пед. вузов и ин-тов повышения квалификации / Г.К.Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
5. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів: Підручник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту. Ч. 1. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 272 с.
6. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів: підручник [для студентів вищих навч. закл. фізичного виховання і спорту] / Б.М.Шиян. – Ч. 2. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. – 248 с.

В статье рассматриваются проблемы интеграции и методические подходы к практическому внедрению интеграционных занятий по спортивным играм в систему подготовки будущего учителя физического воспитания. Определяются основные факторы повышения у студентов познавательного интереса к интеграционным занятиям и направления формирования у них мотивации и стимулов к учебной деятельности. Характеризуются этапы внедрения интеграционных занятий в учебный процесс (подготовительный, исполнительный, заключительный), деятельность преподавателя и студента на каждом из них, наиболее эффективные методы и приемы учебной деятельности.

Ключевые слова: интеграция, интеграционные занятия, мотивация, стимул, учитель физического воспитания.

In the article the issues of integration and methodical approaches to the practical introduction of integration lessons on sport games into the system of training of future physical education teachers have been considered. The basic factors of increasing the students' cognitive interest to the integrational lessons have been defined as well as and direction of students' formation of motivation and stimuli to the educational activity. The stages of introduction of integrational lessons into educational process (preparatory, executive, final), activities of a teacher and students at each stage have been characterized, the most effective methods and means of educational activity have been analysed.

Key words: integration, integrational lessons, motivation, incentive, a teacher of physical education.